

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Thomæ Tamburini Societatis Iesu Siculi
Caltanisettensis, In Alma Vniversitate nobilis Civitatis
Messanæ, Theologiæ Primarij Professoris. Explicatio
Decalogi Duabus distincta partibus**

In qua omnes ferè conscientiæ casus, ad decem Præcepta pertinentes,
mira brevitate, claritate, & quantum licet, benignitate declarantur

Continens sex Libros posteriores in Decalogum, id est, expositionem
præceptorum secundæ tabulæ

Tamburini, Tommaso

Monachii, Anno M.DC.LIX.

An ratione damni emergentis, vel lucri cessantis liceat quid accipere supra
sortem, paragraph. 3.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39995

liberalitate, vel contra, si mutuatarius det ex liberalitate, sed mutuans illius animi nescius accipiat tamquam ex justitia, quid in conscientia sentendum?

14. Respondeo ad prius: mutuans ex illa ignorantia, nequaquam peccavit, nec eadem durante lucrum acceptum restituere debet: at si resciat, statim debet restituere. Ratio est, quia cessante ignorantia, cessat bona fides, & consequenter, cum non adsit titulus iustus, succedit onus restituendi. Quod si inveniatur illud expendisse, restituat p id, in quo factus est dicitur; nam si in nullo factus est dicitur, ad nihil tenebitur, quia totum bona fide consimilis. Respondeo ad posterius: mutuans, licet ad nihil teneatur ex re accepta, quia verè adest justus titulus retinendi, quia est donatio liberalis; at quia illum ignorat, peccat conscientia erronea, eademque persistente, obligabitur ex eadem ad restitutionem; verum si veritatem cognoscet, & retinere poterit, & repetere, si dedit; quod si expenderit, bene fuisse expensum, poterit dicia involuntarij.

p Molin. d. 306. Lef. 2. c. 20. n. 4.

15. Altera difficultas; si mutuator dubitet negatiuè, an mutuarius lucrum dederit supra sortem liberaliter, an ex vi mutui, tenebitur ad restitutionem? respondeo, tenebitur q , quia in dubio potius est jus innocentium.

tis & Domini, rem suam certo possidentis; nam, tametsi supponamus, lucrum jam esse in manu mutuantis, tamen hæc possessio est materialis, seu ut vocamut, naturalis; siquidem possessio civilis & vera est apud mutuatarium, donec constet de vero titulo translationis dominij.

q Med. de usur. q. 3. c. 3.

16. Signa autem c , quod liberaliter & verè gratis aliquid donetur, vel donatum fuerit, sunt: si mutuans reddit lucrum acceptum, & mutuarius nihilominus sponte iterum donet: si idem mutuarius sit dives, liberalis, & magnificus: si in dando lucrum, non præferat tristitiam vel molestiam, præsertim quando idem mutuarius non sperat iterum ab eodem mutuante simile mutuum; contra, si mutuarius sit pauper, si parcus, si avarus, si molestiam præferat, si conqueratur cum amicis de jactura dati lucri, si sint item reputare: sicuti si furatus sis lumen, quem deinde cognoscis esse tuum, tuus erit; acceptio enim illa fuit solum formaliter injusta, non vero materialiter, quod requiritur, ad parvendam veram obligationem restituendi.

e b. Dicast. l. 2. tr. 20. d. 2. dub. 13. scit hic quod dixi sup. tr. 2. c. 9. §. 2. n. 3.

§. III.

An ratione damni emergentis vel lucris cessantis liceat quid accipere supra sortem?

Q Vandoquidem licere, jam supponimus a fere omnes, conditiones solum requisitas afframus.

a Molin. d. 325. Lef. l. 2. c. 20. Bon. Tres con-

de contr. d. 3. q. 3. ad innumeri Doctores nam quantitas pretij sit statuenda?
citat à Dicast. l. 2. tr. 10. d. 2. dub. 4. n. 150.

Tres conditiones quoad damnum emer-
gens.

2. Prima, ut certò sit damnum tibi
eventurum, vel eventurum rationabi-
liter timeatur, nec impediri possit b :
si enim habetas aliam pecuniam, vel
amicum, qui illud damnum possit
impedire, cur tribuas mutuo?

b Caiet. 2.2. q. 18 art. 2. Navar. in man.
6. 17. n. 211. Dicast. l. c. du. 7. n. 187.

3. Secunda e , ut id mutuatario
manifeste dicatur; fortasse enim nol-
let cum hoc onere mutuum accipere; quia illius curam gessi, melior effectus
si ergo taceas, judicaris condonare; suf- est, vnde jam centum valeat, possum;
sicere autem puto, si fiat pactum de lu- secus, nequaquam, quia, si injustè ego à
cro supræ sortem; nec enim est necesse, te tractor, injustè alium tractare fas
ut explicetur explicitè, hoc lucrum esse non est. Rectè respondisti: nam simi-
propter damnum. Ratio est quia jam li quadam ratione ego propositæ dubi-
sufficienter mutuatarius consentit ad il- tationi responsum dabo e ; si suppo-
lud onus: erit tamen bonum consilii, nas primo, propter mutuum, quod tu
explicare, nè ut usurarius condemne- das tertio, emergere tibi aliquod dam-
nis. Sufficere d item puto, si te quis, num ab hoc tertio, ut si ideo accipias
v. g. rex cogat ad contrahendum: co- ab alio mutuum, quia huic mutuum
actio enim illa est implicitus consensus das, potes illud damnum, quod tibi
ad omnia damina, que alter contrahens emergit, & ad quod hic consensit, ut
patitur, idemque dic in lucro cessante. supponimus, exigere: verum si sup-

c Dicast. l. c. n. 188. Castrop. de just. ponas secundo, nullum tibi emergere
comm. d. 4. p. 15. d. Salom, & alij ci-
tati à Salas, dub. 18. n. 5.

4. Tertia, ut juxta damnum, seu
damni periculum, æquale pretium de-
tinetur; cum autem incerta plerumque sit
quantitas damni, quod ex mutuo alteri
dato eventurum tibi sit, perpendat om-
nibus consideratis vir expertus, ju-
xta mea dicenda, numero 14. hi-
proportionaliter applicanda, quæ-

s. Ex his collige sequentis dubij
solutionem. Ego tibi mutuavi cen-
tum, ea lege, ut propter damnum mihi
verè orogens, reddas centum & de-
cem, potesne tu mutuare hæc eadæ
centum, vel eorum partem alteri ter-
tio, ut ab illo recuperes illa decem, vel
partem eorum, quæ mihi debes?

6. Respondeo. Dic mihi, si ego
tibi vendidi equum v. g. injustè cen-
tum, potesne tu equum alteri tertio in-
justè vendere, ut excessum pretij à me
tibi ablatum recuperes? respondebis,
distinguendo: si equus in mea manu,
quia illius curam gessi, melior effectus
si ergo taceas, judicaris condonare; suf- est, vnde jam centum valeat, possum;
sicere autem puto, si fiat pactum de lu- secus, nequaquam, quia, si injustè ego à
cro supræ sortem; nec enim est necesse, te tractor, injustè alium tractare fas
ut explicetur explicitè, hoc lucrum esse non est. Rectè respondisti: nam simi-
propter damnum. Ratio est quia jam li quadam ratione ego propositæ dubi-
sufficienter mutuatarius consentit ad il- tationi responsum dabo e ; si suppo-
lud onus: erit tamen bonum consilii, nas primo, propter mutuum, quod tu
explicare, nè ut usurarius condemne- das tertio, emergere tibi aliquod dam-
nis. Sufficere d item puto, si te quis, num ab hoc tertio, ut si ideo accipias
v. g. rex cogat ad contrahendum: co- ab alio mutuum, quia huic mutuum
actio enim illa est implicitus consensus das, potes illud damnum, quod tibi
ad omnia damina, que alter contrahens emergit, & ad quod hic consensit, ut
patitur, idemque dic in lucro cessante. supponimus, exigere: verum si sup-

c Dicast. l. c. n. 188. Castrop. de just. ponas secundo, nullum tibi emergere
comm. d. 4. p. 15. d. Salom, & alij ci-
tati à Salas, dub. 18. n. 5.

non potes eo prætextu, quod ab alio,

seu à me passus es, vel patieris. Ra-
tio vtriusque dicti est, quia quando
quis patitur damnum à mutuo, quod
alteri concedit, justum est, ut illud hic
alter resarciat, quia illius damni est
causa, injustum vero, si non est causa;
at in prima suppositione mutuatarius
ille tertius est causa illius novi
damni.

damni , ergo soluet juste : in secunda *vñsura* 1. num. 20. *Caiet.* 2. 2. q. 78. art. 2. *Agor.* p. 3. l. 5. c. 4. q. 3. quem citat, vero non est causa illius tui damni, cur ergo soluet ? *e. Salas dub.* 18. num. 6. aliquis ab 87. faciunt, quæ dixi ex *Delugo* supra e. codem cit.

De damno emergente ex mora.

7. Illud addere operæ pretium hic est ; quoniam mutuatarius non solum debet solvere damnum emergens tempore mutui, ut diximus in secunda conditione, sed etiam pariter est, ut si ipse in termino praefixo non reddat , & post illum terminum mutuanti aliquod damnum necessario sequatur (si enim voluntariè, ipsi mutuanti imputetur) etiam inquam est, utili resarcitur ; dubitabis , an adveniente termino hoc praefixo, opus sit, monere debitorem de damno hoc , quod tibi creditori incipit deinceps insurgere ? & idem de lucro cessante. Memini , me de hac re vniuersim superius nonnulla dixisse c. §. 6. num. 3. & nū. 70.

8. Respondeo : negant esse necessarium d nonnulli, quia ex jure e dies interpellat pro homine : nonnulli et affirmant, ut scilicet sic debitor ponatur in mora ; nam fortasse si de novo hoc onere admoneatur, omnibus vijs illud extinguere sataget : nec obstat prædictum jus, quod solum loquitur (aiunt) de sorte , & de lucro convento , non vero de quocumque possibili, & consequenti.

d *Navarr.* l. c. n. 51. *Petrus Navarr.* l. 3. de rest. c. 2. num. 278. *Dicast.* l. 2. de iustit. tr. 10. d. 2. d. 7. n. 188. e l. magna. c. de contr. stipul. ee *Angel.*

2. *Agor.* p. 3. l. 5. c. 4. q. 3. quem citat, sed non sequitur *Diana* p. 1. tr. 8. ref. 2. 6. num. 3. C. 10.

9. Dico, probabilius esse , debere omnino debitorem admoneri (excipe consuetudinem mercatorum , de qua

mox numero sequenti.) Ratio est jam dicta ab affirmantibus : & insuper, quia si debitor non admoneatur, merito creditor judicabitur velle condonare illud subsequens damnum , de quo mentio nondum facta est , nisi forte in genere , & solum tacite, ex vniuersali quadam ratione , quod quilibet velit suis rebus lucrari, si potest ; quæ consideratio tam vniuersalis & indefinita, non videtur sufficere adponendam obligationem tam certam in debito- re.

10. f Sà de hac re sic breviter habet : obligatus ex delicto semper est in mora. Qui autem sine delicto , & non potest , aut difficile potest, aut alioqui causa justa excusatur, putant quidam ff non esse in mora , adeo que non teneri ad interesse , ratione moræ, nisi ex paecto , vel appositione poenæ conventionalis, si tali tempore non restitueret, aut impotentia culpa eius accidisset. Hæc ille. Posse autem ponи in contractu mutui , vel etiam alijs contractibus pactum , seu poenam hanc conventionalem de solvendo aliquid , solum ratione moræ, quamvis non adsit titulus ullus damni emergentis, vel lucri cessantis , videtur hic supponere Sà , de quo tamen superius g nos diximus , ubi addidimus, ad solvendam ejusmodi poenam re- qui

qui sententiam judicis, & numquam cessans, quia de facto hæc fructificatura erat, non alia; quid, si ita dispositus

f. Emman. S. v. mora, num. 2.

Diana p. 1. tract. de contr. ref. 43.

ff Cum his sentit Mol. d. 315. quem citat

sed non sequitur Castrop. de just. comm.

d. 4. p. 15. num. 12. g sup. c. 7. §. 7.

num. 29. & 30.

Dixi n. 9. (excipe consuetudinem mercatorum) propter illud, quod S. sic ibidem addit: alij putant, qui non solvit tempore debito, etiam sine cul- pa, in mora esse: quæ mihi opinio vi- detur mercatorum usū recepta. Hæc ille. Quæ consuetudo ubi introducta est, servetur, quia est rationabiliter introducta; siquidem mercatores solent negotiari, & lucrari continuo: sed quo ad praxim puto, facilius introductam fuisse hanc consuetudinem, quando

mercatores dant mutuum, quām in ceteris contractibus, quia mercatores regulariter intelliguntur pacisci cum recipientibus ipsorum actualem pecuniam mutuam de quocumque damno, etiam post terminum solutionis e- venturo; quod non est in alijs contra-ribus.

Tres conditiones, quoad lucrum cessans.

11. Prima conditio gg, ut aliquid fine.

accipias ex eo capite, quod ratione mu- tui tibi lucrum cesseret, est, ut ea pecunia esseyt negotiaturus, & re vera aliquid tas; ne scilicet plus accipiatur, quām sit lucraturus. Nota illud (ea pecunia) lucrum cessans. Hinc primò, deduci enim alia, cur huic mutuatae impu-

m Dicast. l. c. n. 170.

13. Tertia, m m ut servetur & qualis- cendæ sunt expense, quas fecisti in ne- tas? quid, si hanc destinasti negotiatio- gotiatione illa. Hinc secundò, quando ni, & aliam otiosam habes domi? re- lucrum est dubium, vel sub periculo, spondeo, tunc potes exigere h lucrum vel quando tu non eras in voluntate

M m firma

gg Dicastil. lib. 2. de just. tr. 10. d. 2.
dub. 5. nu. 167. h Arag. 2. 2. q. 18. art. 3.
Val. t. 3. d. 5. q. 20. p. 2. hh Less. 6. 7. c. 20.
nu. 90. & 95. i Mader. apud Delugo
t. 2. de just. d. 25. sec. 6. §. 1. num. 44. 1 id
addo, quia remota lucra non ponuntur in
consideratione: vide Boësium t. 2. mor. tit.
25. a nu. 212.

12. Secunda conditio, m ut id om- nino mutuatario explicetur: nam for- tasse mutuum is nollet sub hoc onere. Excipe, nisi cogaris, ut modo dixi n. 3.

firma negotiandi, cum nescires occasio-
nes superventuras, valde minus acci-
pere potes, idque judicio experti. Hinc
tertiō, longitudo vel brevitas tempo-
ris, sub qua fortē p̄figitur redditio
mutui, multum prodest, vel obest, ad
decernendum lucrum: nam breviori
tempore producta negotiatio minus
fructificat, quām longiore.

in m ibid. num. 172.

14. Ob hanc ergo lucri incertitudi-
nem, tribus modis pacisci cum mutua-
tario poteris: primō, determinando
nunc lucrum tuæ negotiationis tantum
esse; id quod expertus poterit decerne-
re, juxta naturam negotij, opportuni-
tates sese offerentes, pauciores expensas,
& similes circumstantias: sed deinde,
quodcumque evenerit, erit in hoc ta-
xato lucro standum; quia par fuit pe-
riculum. Secundō, si fiat pactum, ut
tantum detur, quantum alij mercato-
res, in simili negotiatione, lucrati fue-
rint. Tertiō, si fiat pactum indetermi-
natum, ut tantum detur, quantum ipsi
mutuanti cessabit de lucro: & in his
duobus modis similis erit determina-
tio: nam dabitur, quantum mercato-
res in simili negotio lucrati sunt.

Si ex mora solvendi cesseret lucrum
mutuanti, idem dic, quod modo dixi-
mus n. 9. & n. 10.

Laboris aestimatio.

15. Tres supersunt difficultates. Pri-
ma, an aestimatio laboris, quem per-
ferre aliquando deberes, ut lucrum ex
 tua negotiatione fortē laboriosa con-
 quireres, debeat deduci? varij varia.
 Illud mihi certum est, & nunc dicere tem: fiant duo contractus; alter mutua-

sufficit, regulariter non esse n deducen-
dam, nisi parvam aliquam partem, ju-
dicio prudentis. Ratio probans & ex-
plicans hanc meam sententiam est, quia
homo communiter vult potius labo-
rare lucrando, quām etiam otari, sine
lucro; ergo, cum hic labor involunta-
riè illi cesset, non est is privandus lu-
cro, quod reportaret ab eo labore reli-
cto propter tuam causam. sic pauper
artifex vulneratus ab inimico otatur
quidem, dum jacet in lecto, sed mallet
laborare, & lucrari: nam propterea
inimicus lucrum cessans debebit red-
dere ei, quamvis otianti. Ex alia parte,
quia nullus homo est communiter,
qui cessationem notabilis laboris non
emeret aliquo parvo pretio, ideo hoc
parvum preium erit deducendum.

n Leff. l.c. dub. 12. nu. 98. l. item salu-
dub. 20. num. 12. Sotus de just. q. 1. ar. 3.
Rebell. Reginald. quos citat sequiturque
Dicast. l.c. n. 178.

Lucrum cessans anticipate sumptum.

16. Secunda difficultas, an mutua-
tori liceat, lucrum, quod ipsi cessabit,
sumere nunc ab ipso initio mutui? v.g.
mutuat nunc quis centum, speratque
decem acquirere ex lucro sibi cessante,
potestne licet nunc sibi sumere ea de-
cem? respondeo, nequaquam nn; ra-
tio est, quia sic non mutuaret centum,
sed nonaginta, & sic non possit lucrum
accipere ex integro mutuo centum au-
reorum.

nn Medina, de usuris q. 3. §. septima
conclusio l. Dicast. l.c. a n. 174. O' du. 6. seq.

17. Caramuel o' tollit sic difficulta-
tionis

„tionis, alter venditionis, & sic poterit mutuans sumere nunc decem, seu saltem octo, vel sex. Explico: mutuans nunc mutuat centum aureos, cum spe, ut recipiat hinc ad annum ex lucro licito, praeter sortem, alia decem. Vendat nunc anticipato hanc spem denarij lucri ipsi mutuatario, quae spes valebit, v. g. omnibus ab experto viro expensis, sex vel octo aureis; nam statim nunc poterit sine labore usurare hos sex vel octo aureos sumere, non quidem ex vi mutui, sed ex vi venditionis speratae a se lucri, & venditi mutuatario.

o Caram. lib. 1. theolog. mor. n. 755.

18. Lessius p ab eadem difficultate sic se liberat: mutuet quis tibi centum, ita, ut mutuet cum interesse solum 91. at 9. fine interesse, nam mox hac 9. reddere mutuanti potes sine ulla ipsis iustitia, pro interesse debito illis 91. tunc enim tu mutuatarius non solves lucrum ex ipsa summa mutuata cum interesse, sed ex alia, quo pacto plus a quo non gravaberis. Dices; gravabor ex eo, quod anticipato solvo, quod nondum debeo. Responderem sic pro Lessio: at certo debebis, & ex alia parte molestia clandi nunc, quod debebis postea, compensari sufficienter videtur ex eo, quod mutuans gratis mutuat tibi, & fine interesse illa novem.

p Lessli. 2.c. 20. dub. 11. n. 100.

19. Azor q eamdem difficultatem sic tentat eludere: mutuet Titius centum Cajo, cum pacto, ut Caju reddat quinque pro interesse: mox Caju det Titio aliquid aliud, quod aequaliter quinque, v. g. certam portionem olei, vini, frumenti &c.; nam tunc non committetur iustitia, quia haec com-

mitteretur, si illa quinque detraherentur a centum mutuatis: at nunc illa olei vinive portio non est pars pecuniae mutuatæ.

q Azor. p. 3. Lib. 5. c. 5. q. 3.

20. Ex his tribus modis primus & secundus approbentur, nam si sincere exhibeantur, nihil continent iniurias: tertius vero omnino reprobetur, quia illa olei vel vini portio, licet physicè non sit pecunia, est tamen aequivalenter: unde merito tunc non dicentur mutuari centum, quandoquidem propter illa centum solvit aequaliter autem quinque, quamvis in alia materia.

*Lacrum effans ex contractu explicitè in-
justo, sed justo implicitè.*

21. Tertia difficultas est, an qui bona fide contractum usurarium, seu alias in justum celebravit, ignorans esse tallem, possit lucrum exigere, quatenus si in justitiam advertisset, alio modo non in justo cum eodem, vel cum altero contraxisset? contraxisset v. g. vel per contractum societatis, cum assicuratione sortis & lucri (cujus contractus iusticiam, hic supponimus, & videri posse apud doctores r) vel per contra-

*r Bonac. de contr. d. 3. q. 3. p. 11. num. 2.
alios cit. Mol. d. 417. Dicast. l. 2. tr. 10. d. 2.
num. 4. C. 38. Val. Nav. aliquaque, Dian.
p. 1. tr. 8. ref. 30. contra Azor. Fill. Sol. Di-
cast. lib. 2. de ref. tr. 10. d. 2. du. 21.*

ctum emptionis frumentorum, seu similium, juxta metam taxandam, de quo superius fuisse disputavimus, vel

per contractum justi cambij, vel con-

stitutionis census anni, vel per similes,

M m m a fit fa-

si facile consulendum, tamen Lessius num hoc resarcendum debuit antea
probabile putat, justè posse; quando
mutuans expressit, se velle contrahere
omni meliori modo, quo potest; im-
mo sà, alijque benignius loquuntur,
& absolute posse concedunt: profectò sà
sic habet; qui fecit contractum usu-
rarium, bona fide credens justum,
potest tantum lucri retinere, quan-
tum acquisivisset alioqui per contra-
ctum licitum. Ratio potissima (nam
alias vide apud citatos) posset esse, quia
mutuans dum bona fide procedit, &
non est dispositus ad exercendas usuras
(quam certè dispositionem nemo me-
diocris conscientiae habere præsumitur)
implicè contrahit, cum voluntate non
committendi usuras. & cum voluntate
habendi lucrum, ergo contrahit cum
voluntate contrahendi justo modo pos-
sibili; hoc enim totum involvit ab
illa bona fide &c. Cum igitur ex alia contrahere voluit, non est attendendus
parte jam mutuatarius consentiat ad id ille conditionalis consensus, sed hic ab-
totum, quod petit mutuans, aderit ex solutus, qui verè affuit. Quare non
utraque parte sufficiens & justus con-
tractus, atque actualis consensus, nec so-
lum conditionalis, sic: alio modo ju-
sto contraxisset, si hunc injustū cognos-
sisset; quam conditionalem certè non
sufficere ad justificandum lucrum, om-
nes fatemur, quia conditio nihil ponit
in esse; si ergo adest sufficiens utriusque
voluntas, aderit, quod necessarium erit
ad justè lucrandum.

*rr Less lib 2.c.20. n. 105. s sà, v.
usura, num 8. quem sequitur Tannerus 2.
2. q. 4. d. 7. dub. 3. n. 09. Dian. p. 1. de contr.
ref. 47. Delugo t 2. de just. d. 25. sec. 9. id
est si mutuans scit, non vero si ignorat con-
tractum illum justum.*

22. Nec obstat primò, quod dam-

23. Nec obstat secundò, quod posset
idem fieri ab eo, qui mala fide contra-
xit per contractum cognitum usur-
rium: non obstat, inquam; quia ne-
ganda est sequela; qui enim bona fide
eo modo contraxit, implicitè vult bono
modo contrahere: at qui mala, jam vo-
luit contrahere pravo, non autem re-
sto modo.

Dices. At si scivisset bonum mo-
dum, hoc bono modo contraxisset, er-
go virtualem & implicitum con-
sentientiam habuit ad hunc bonum modum;
Respondeo, nego consequentiam; cum
enim conditionalia nihil ponant in esse;
& ex alia parte is expresè malo modo
illla bona fide &c. Cum igitur ex alia contrahere voluit, non est attendendus
parte jam mutuatarius consentiat ad id ille conditionalis consensus, sed hic ab-
totum, quod petit mutuans, aderit ex solutus, qui verè affuit. Quare non
placet quidam recentior a, qui contra-
rium docet. Nam etiam dato, sed non
concesso, quod speculativè id posset de-
fendi, tamen à praxi est omnino rep-
lendum: cum enim nullus sit contra-
sufficere ad justificandum lucrum, om-
nes fatemur, quia conditio nihil ponit
cum hoc, vel cum alio contrahente ce-
rebus usurarii, qui non potuissent vel
aliquo tandem recto modo,
jam in praxi omne injustum lucrum
ex usurario contractu conquisitum, è
medio tolleretur.

a Vericelli tr. 4.q.mor. 2.n.3.

24. Nec obstat tertìo, quod in ven-
ditione, locatione, censibus fieri simile
quid non potest: neque enim potes à
Petro v. g. petere plus, quam decem, si
pro decem, pretio nimirum infimo
rem

rem eidem justè vendidisti , vel justè tibi centum , ut omni meliori modo , locasti , quamvis si pretio summo vendidisses , etiam justè vendidisses : non obstat , inquam , quia in casu hujus objectionis emptor seu conducens contrahit cum hac persona , quæ non consenit , nisi ad pretium convenientum , & non ad aliud ; at in casu nostro mutuatarius jam consentit , dare tantum lucri , & solum per conscientiam erroneam , hoc apparent iniquum ; cum ergo deposita erit conscientia erronea , poterit mutuans , quasi per compensationem sibi retinere lucrum , quod alias justè accepisset.

25. Immo ex venditione vel locazione confirmari potest doctrina de qua disputamus . Sit , qui vendat , seu locet bona fide rem pluris , vel minoris justo : valeat decem v. g. sed vendat , locetve duodecim , vel octo : statim atque appareat hunc contractum esse injustum , poterit , abstrahendo à liberali donatione , immo debet reduci ad justum . Cur igitur idem non sit in casu nostro , ut sicut ibi veluti reformatum contractus , quia implicitè semper intelligitur factus alio modo , hoc est , justo ? hac , quoad sententiam Emman. Sà , dubitasse sufficiat ; & de qua Lessius ^t ait , non esse permittendum , ut quis sic contrahat , absque expresso titulo , ob quem lucrum petat , vel nisi expreßerit , se velle contrahere meliori modo , quo potest . Sanum certè consilium .

^t Less. lib 2. c. 20. nn. 110.

27. Inquires . Sicuti post initum prædictum mutui contractum cum prædicta virtuali intentione , licere videtur , lucrum accipere licebitne ab initio his duobus modis contrahere ? primò , do-

27. Respondeo ad primum , non esse hunc contractum improbandum : immo hanc esse sententiam Lessij , jam dixi num 21. & num. 25 nisi tamen ex eo capite infirmetur , quod num. 29. & 30. mox explicabo . Ratio est , quia sub illa clausula (omni meliori modo &c.) jam implicitè fit contractus justus , & excluditur in justus .

Respondeo ad secundum ; id triplicè modo fieri posset . Primo , si advertas ad bonos titulos damni emergentis , v. g. vel lucri cessantis , &c. ex quibus lucrum supra sortem acquirere justè posses . Secundo , si advertas , nullum titulum bonum adesse . Tertio , si adest quidem bonus titulus , sed tu præscindas , nihil scilicet cogitans de justo vel in justo titulo .

Dico : primum modum esse licitum , secundum illicitum , & usurarium , quæ duo patent ex dictis ; at tertius modus , quia nemo est censendus delictum committere , nisi expresse constet . judicandus erit etiam licitus , saltem regulariter : qui enim hoc tertio modo contrahit , implicitè bonum titulum involvere præsumitur ; quare nisi ex mala conscientia & prava consuetudine mutuantis sub usura , aliud colligatur , voca hunc contractum bona fide factum , pro quo recurrat doctrina jam hactenus à Sà tradita .

*Duo mulierularum contractus
discutiuntur , &c.*

28. Quæ à num. 18. diximus , nisi in
M m m 3 alius

uno casu explicetur, ansa possent afferre crandi, contrahendo cum alijs, nec contrahendo cum ea, cui mutuum dedit, quæ mulier etiam erat, nec ullo modo alijs contractibus apta, satis convincitur, inquit contraxisse, cum justè non potuerit.

Quod igitur dictum est de hoc inito contractu, dici debet de ineundo, quando alius contrahendi justus modus non affulget; est enim clare usura palliata, etiam expressè dicere, te vello omni meliore modo contrahere, quando hic modus, vel nō est, vel recusatur.

29. Explicatio est hæc: diximus, tunc posse lucrum ejusmodi sumi, quando mutuans, si non fecisset hunc contractum injustum, fecisset utique justum, vel societatis, vel metæ, vel cambij, vel census, vel similis; at vero si mutuans nullum contractum ex istis fecisset, lucrum reportare posse, numquā diximus; reportaret enim ex nullo justo titulo. Nam inspiciamus, an illa vidua nobilis inijsset aliquem ex contractibus justis? ipsa (ut ex se fatebatur) à cambijs abstinere se dicebat, quia fidio carebat correspondentie. Contractum metæ omnino respuebat, quia nimis molestum sibi erat, dependere ab ijs, qui metam imposuuri erant, & cum tanta præsertim incertitudine lucri, usque ad vertentem ferè annum, metæ impositionem expectare; societatem verò, vel securum censum, vel alium similem contractum inire poterat cum nemine, quia multoties cum quæstivisset, non invenit. Dic ergo, amice Theologe, cur statim, re indiscussa, concessisti, potuisse illam ex mutuo lucrum reportare? si enim ipsa meliorem, seu justum modum non habebat lu-

30. Hinc damnabis novam quamdam muliercularum nostræ ætatis negotiationem. Dant unum vel alterum aureum petenti cuiquam, hac lege, ut singulis hebdomadis duos repetant tarenos, seu Iulios, donec aureum integrum solvant, & insuper alios tres, quatorvè Iulios pro lucro. Profecto si ipsis lucrum cesseret, si damnum emergat, si periculo se exponant, uno verbo, si justus intercedat titulus, aliquid proportionatum eas repetrere posse, non est dubium: at si nullus, unde poterunt? neque hic valet prætextus, si non mutuassent, &c. non valet, inquam: quia nullus est in his circumstantijs possibilis justus contractus, non cambij, non census, non societatis; nam, ut alia taceam, quis hos celebret in tam modica pecunia? non metæ, quia debuisset mutuans expectare metæ impositionem, nec potuisset post hebdomadas lucrum & sortem sibi repetrere; non denique similis justus aliquis contractus, quia is non appetet. Remanet ergo, esse negotiationem usurariam, & prorsus improbandam. vide 9.5.n.19.

Difficul-

